

PRZEMOC (176) *vb pf i impf*

pf (174) [w znac. **I.**], *impf* (2) [w znac. **II.**].

e jasne; w inf -o- (6) *MurzHist, Mącz* (4), *SiebRozmyśl, -ó- GosłCast* (2); *w praet sg m, [fut 3 sg m], plusq, con sg m o pochylone; imp przemoż oraz part z tekstów nieoznaczających ó; w pozostałych formach o jasne.*

inf przemoc (41). $\diamond$ *fut i praes 1 sg przemogę* (12). $\diamond$ *2 sg przemożesz* (5). $\diamond$ *3 sg przemoże* (30), [będzie przemógł]. $\diamond$ *1 pl przemoż(e)my* (2) *Leop, RejZwierc, przemoż(e)m* (2) *SeklKat, SkorWinsz*. $\diamond$ *2 pl przemożecie* (1). $\diamond$ *3 pl przemoga* (23). $\diamond$ *praet [1 sg m -m przemógł.]* $\diamond$ *2 sg m przemogłeś, -eś przemógł* (3). $\diamond$ *3 sg m przemógł* (15). *f przemogła* (5). *n przemogło* (2). $\diamond$ *3 pl m pers przemogli* (11), *przemogły* (1); -li : -ły *Leop* (4:1). *m an przemogli* (1) [*cum N pl: wilcy*]. *subst przemogły* (3). $\diamond$ *plusq 3 sg m był przemógł* (1). $\diamond$ *imp 2 sg przem(o)ż* (1), *przemoży* (1) *HistRzym* (1:1). $\diamond$ *con 3 sg m przemogłby, by przemógł* (5). *f przemogłaby, by przemogła* (5). $\diamond$ *3 pl m pers by przemogli* (1). *subst by przemogły* (3). $\diamond$ *impers praet przemoż(o)no* (1). $\diamond$ [*part praes act przemogąc.*] $\diamond$ *part praet act przem(o)gszy* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

I. pf (174) :

1. *Okazać się mocniejszym, pokonać; praevalere Vulg, PolAnt, Cn; valere Vulg; vincere PolAnt, Modrz, Cn; praepollere, superare Cn* (126) :

A. Z podmiotem osobowym lub żywotnym [w tym: kogo, co (17)] (20) : *Leop Ier* 38/22; *Stánkár piérwży w Polfcze Kácérz nieprzemógł ftáréy Wiáry. OrzQuin I4 marg; WujJud* 262v; *BudBib Iob* 14/20, *Ier* 20/7; *Ták tu w Polfczce Gorayfcy fą zacni pánowie/ Iże ich nie przemoga ći dwa krolikowie. PaprPan* S2; *SkarŻyw* 399; *Y wziął [Bóg] ná fię fpořob/ y przemogł nářzego fprzećiwniká ArtKanc* P6v; *Stany fię z řobą nie dawnych czáfow řćieráły/ O řtyr Rzeczypoř(olitej). Otoř iufz iedná řtroná/ iákoby przemogłá/ populus wziął řząd ná řię GórnRozm* M3v; *GrabowSet* X2; *CiekPotr* 13; *GosłCast* 34.

przemoc w czym [= czym] (1): *Ktorzy go [Chryřtusa] przyięli/ w řercu mieyřce dáli/ Moc táką z niego wzięli/ w niey Diablá przemogli/ ciáło, řwiát potłoczyli ArtKanc* B12.

Zwrot: »przemoc nie moc« (4): *Bowiem y Alexander wielki iey [řmierci] przemoc nie mogł BielŻyw* 71; *SkarŻyw* 348; *ArtKanc* L9; *GosłCast* 7.

Szereg: »przemoc i powalić« (1): *Przed nářzym wiekiem/ kiedy był iáki řláchecki ziazd/ [...] ciáłá fwe ćwiczyli/ áby byli do potreby woienney fpořobnieyřzemi. Teraz řklenicámi fię potykáią/ iákoby ieden drugiego przemogł y powálił. PowodPr* 73.

W przen (2) : *Ale řynow twych nie przemogły áni zęby řmokow iádowitych BibRadz Sap* 16/10; *Tyř Krol řlawy Kryřte/ Syn wiećznego Oycá [...]. Skonałeř zwycięřtwo/ przemogł řądło řmierci ArtKanc* N19v.

[**Przen: Zgwałćić:** *A Proculus fię chwali z řwego męřtwá/ iřz z Sarmaciey řto dźieweczek poimał/ z ktorych dziefięć iedney nocy zwoiował/ á przez piętnařćie dni (ilem powiáda mogł) wřzyřtkim [lege: wřzyřtki-m] przemogł. StryjKron* 107.]

B. Z podmiotem nieżywoytym (36) : [Andromacha o synu mającym być wydanym Grekom:] SAM oplákány nędzný mátki lynie/ Wynidź z ciemności/ Ikrycié nie pomogło Moie/ okrutné niefczęścié przemogło. *GórnTroas* 49; *CiekPotr* 55.

przemoc przeciw czemu (11): żadne chytróści y zdrády domowych przeciwnikow/ haeretykow/ odłzczepieńcow y innych złych Chřeścijánow/ przeciw iemu [Kościółowi] nigdy nie przemogły. *WujNT* 417. Cf bibl. *Matth* 16/18.

przemoc kogo, co (20): Ac to rzecz jeft niepodobná A ni kuwierzenju godná Aby mogła człowiecza mocz Boską/ wždy kiedy przemocz *RejKup* o2v; Ná konyec przemogłyby bład prawdę/ á brony pyekyelne kołcyoł/ przeciwko flowu á obyetnicy páńłkyey. *KromRozm III* N4v; *RejZwierc* 258v; *BudNT przedm* a3v; Bo wieczný łáki páńłkiéy látá nieprzemogá. *KochPs* 199; Ale námowić ich [starosta siedmiu braci do opuszczenia więzienia] niemogł/ ktore łobie Chryftus iáko niewinne baránki ná ofiárę w młodych lećiech poświęcił: áby ná łtárość złość ich nie przemogła. *SkarŻyw* 180, 125; *WujNT Act* 27/15; *SkarKazSej* 683b; [A naoftatek dim przemogł płomien/ y krople przemogły dełłcz *FlinsCunDzień* D4]. Cf bibl. *Matth* 16/18.

przemoc nad kim (1): Ale przemogło słowo krolewłkie nád Ioawem y nád hetmány *BudBib* 2.Reg 24/4.

bibl. *Matth* 16/18 i nawiązania do tego miejsca [w tym: *co* (11) *przeciw czemu* (10)] (23): *KromRozm I* F4, M4v; Przeciw temu [domowi zbudowanemu na opoce] brony pyekyelne/ to yeft czárt ocyec nyeprawdy ze włlyłtką chytrófcyą/ mocą/ y załtęmpy łwemi nyeprzemoże. *KromRozm II* tv, t4; Sam pan włtáwił go [św. Piotra] przednyeyłłym myędzy ápołtoły/ mocną łkálą/ ná ktorey kołcyoł zbudowan yeft/ á brony pyekyelne nyeprzemogá przeciw yemu *KromRozm III* M8v, D6v, D8, Gv, H6, M3v (9); Abowiem by tho byłá łlába opoká/ prętko by tę opokę przemogły brany piekielne *KrowObr* 15, 15; Ná tey opoce zbuduię/ mowi [Pan]/ Kościół/ ktorego vliczki Piekielne/ to ieft żadne odłzczepieńłwá/ áni grzechy nieprzemogá. *WujJud* 120v, b, 8, 136; Bramy piekielne nie przemogá iey [stolicy papieskiej]. *SkarJedn* 151, 22, 290; Tyś ieft Piotr/ á ná tey opoce zbuduię kościół moy/ ktorego brany piekielne nie przemogá. *ReszPrz* 5.

Zwrot: »przemoc nie moc« [szyk zmienny] (2): *SkarŻyw* 125; A gdy był okręt porwan/ á nie mogł wíátru przemoc [non posset conari in ventum]/ puściwłszy łię po wíátru/ płynęłłłmy. *WujNT Act* 27/15.

Szereg: »skrocié i przemoc« (1): miłóšierdzie iego [Boga] ktore ná wieki ieft/ przebija grzechy náłze/ á łkrocié go y przemoc nigdy nawięłłtze złości ludzkie nie mogá. *SkarŻyw* 125.

Przen [kogo] (1) :

W przeciwstawieniu: »zwycięzycielem uczynić ... przemoc« (1): [Chory Diogenes rzekł do przyjaciół:] odeczcie prołzę was, á wiedzcie żeć ta noc albo mie zwycięzycielem vczyni, albo mie przemoże. *BielŻyw* 77.

a. *W walce* [w tym: kogo, co (39)] (44) : A tak Alexender ktory włzicki krainy przemogł od Dyogenesa ieft przemożon *BielŻyw* 71, 63, 159; Co gdy włrzał Krol Moábłki/ że iego nieprzyaciéle przemogły/ włziął z łobą łiedm łeth mężow z mieczmi [!]/ áby łie wdárli do Krolá Edom/ ále niemogli *Leop* 4.Reg 3/26; Gdy łie przybliży Iudás y woylko iego do tey rzeki: [...] niebędzimci mu mogli zdołác: boć iáko mocny przemoże nas [quia potens poterit adversum nos]. *Leop* 1.Mach 5/40, 2.Reg

11/23, *Iob* 30/13, *Eccle* 4/12, *Ier* 15/20, *Dan* 11/12, *1.Mach* 5/41; Wnet Rebeká była brzemienna dwoygiem dzyeći. A gdi iey čás przichodził porodzenia/ miała wielką boleść gdy fie w niey dwoie dzyeći biło łpołu w żywocie/ znak tego był iż ieden lud drugi lud przemoże/ á pirwłzy młodźemu łłużyć będye. *BielKron* 14; Táthárowie y Thurcy pogoniwłzy ie [*Kozaków*]/ bili fie fnimi/ przemogli ie náłzy y dobytek záięli. *BielKron* 416v, 43, 75, 112, 164v, 205; bo fie tego wiele przytráfuie/ iż w ciągnieniu álbo w połtępku nierządny/ wielkie zámieszánie woýłká bywa/ á przešto nieprzyaciel widząc tháką niełpráwę prędko ie przemoże *BielSpr* 6v, 14v, 17v; Acz [*król Zygmunt*] od Tátar od Mołkwy miewał nágrawanie/ Ale ich zówłze przemogł miewał łzczęłcie ná nie. *PapřPan* Ee2v, M3v, Hh2, Hh4v; Ale iż grzechy Węgierkiewy źiemie [...] bárzo były z brzegow wylały/ przeto iá przemożono [*ideo victa est*] *ModřBaz* 127v; *PudłFr* 15; *WujNT Apoc* 12/8; *KmitaSpit* B2; Wilcy w zgodzie miłości łwey trwáli potężnie. Przemogli pły nie zgodne *CzahTr* Ev, E2; [O którym [*Aleksandrze Wielkim*] prorok Ieremiałz y Daniel w łwięthym piłmie zminkę czynią/ gdzie go Daniel piłze kozłem/ a krolá Perłkiego łkopem/ iż kozieł łkopu miał przemoc *BielKron* 1551 28].

przemoc przeciwko komu (1): on [*król z południa*] przemoże przeciwko krolowi od Pułnocy. *Leop Dan* 11/8.

przemoc kim, czym (5): *BielŻyw* 115; Gdy fie ták będą łprawowác porządnie/ [...] ktemu kiedy fie wywiedzą włzego połozenia nieprzyacielłkiego/ máłym ludem może lud wielki przemoc *BielSpr* 16v; Náłzy otrzymáli plác ácz z krwáwym zwycięłstwem/ Lecz przemogli Rákufzan y Węgrow łwym mełłstwem *StryjKron* 537. Cf »mocą przemoc«, »przemoc wojskiem«.

Zwroty: »nie moc przemoc« [*szyk zmienny*] (4): *LubPs* O5v; Wziął też Iudás Gazám y Alkálon y Akáron s kráinami przyłęgłemi/ ále dolnych ludzi nie mogli do końca przemoc *BielKron* 49; *RejAp* 101; *BielSpr* 38v.

»mocą przemoc« (1): Alie kto mocą przemoze Yłz fie [*przeciwnik*] obronicz nie moze Tam też po rozumie malo Gdi fie czo gdzie mocą łtalo *RejRozm* 399.

»przemoc wojskiem« (1): Hánribál Krol Kártágińłki/ gdy woiował w Hiszpániewy/ Scipio kthory był we Włofzech/ widząc iż go niemogł przemoc woýłkiem/ przepráwił fie przez morze do Afryki *BielSpr* 38v.

[*Szeregi*: »przemoc i zabić«: [*Teutrącjusz*] ku niemu [*Ajaksowi*] fie obrocił/ y do thąd z Aiáxem chodził/ áz go Aiáx przemogł y zábił. *HistTroj* E4.

»i zdołác, i przemoc«: Bo nie inegoć [*anioła*] zdołał/ á z-inym fie biedził/ ále z kthorym fie biedził tegoć y zdołał y przemogł. *BudArt* C7v.]

W przen (1) : Láłkę vczyń Pánie Syonowy/ to iełłt kołściołowy twemu/ áby fie zbudowály mury Hieruzálem: áby pogáńłka y Turecka ręká/ Chřełściáńłkich národow nieprzemogłá *SkarŻyw* 115.

Przen (3) :

Zwrot: »przemoc nie moc« [*szyk zmienny*] (2): A gdy iuż nieboraczká [*tj. dusza walcząca z ciałem*] nic nie może przemoc/ Iż fie ciáło rozbuia/ tho iey wielka niemoc. Iuż łiedzi iáko więzyeń ná wielkiewy tęłkności *RejWiz* 129v; Vchowayże Boże komu fie tám do tego nierządu [*heretyckiego*] kwápic ábo w nim zołtáwác/ á mądrze vłzykowánego Chryłtułowe⁸⁰ woýłká/ kthorego nieprzyaciel przemoc nie może/ ođłtępowác. *SkarKaz* 608b.

a. *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy (1)* : Poyrzy [*Panna*] ná czarną: gorzey być nie może/ Do pirwżego łcia biała ią przemoże. *KochSz* C2.

b. *W dyskusji [w tym: kogo (3)] (4)* : Ták też co zá dziw będzie/ gdy łwarliwy Kácerz drugiego niemownego kácerzá przemoże? *OrzList* i2v, f4v; Dla cze⁸⁰ [*tj. dla sporu o Trójcę Św.*] Theodozyus Cefarz/ zwołał łynod Konłtántynopolitánłki/ ná którym łtroná obłędliwa przemogła *NiemObr* 134.

W przeciwstawieniu: »przemozonym być ... przemoc« (1): Lepiey iełt od prawdomownego przemozonym być, niżli łgarza przemoc. *BielŻyw* 130.

c. *Przewyciężyć psychicznie (15)* :

α. *Siebie samego, własną słabość, własne pragnienia [co] (9)* : Nie będziełz mocz cirpliwy być, dokąd woley łwey nie przemożelz. *BielŻyw* 85, 69; Przemoz Krolu nákázoną myłł łwá/ á nie day o łobie áni o mnie mowić złey powiełci. *HistRzym* 7v.

przemoc czym (2): *BielŻyw* 94; rzekła ku niemu [*Tarsja do Anatagora*] z wielkim płáczem: O moźne kłiążę/ krwi łłáchetna/ przemożyłz łwá przyrodzoną łłáchetnołcią vmyłł łwoy łzkárady/ á nie bądż gánćá krwie krolewny *HistRzym* 21.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): á [*dworzanin*] łam ná łobie to przemoże/ iż łie będzie kochał pánu kwoli w tey rzeczy/ kthora by go łnadź s przyrodzenia mierziála. *GórnDworz* K6.

Zwrot: »moc przemoc« (3): [*Platon na pytanie*] ktoby był z łudzi namocniełży, rzekł kto łwoy gniew moźe przemoc. *BielŻyw* 83; *HistRzym* 15; *GosłCast* 39.

Szereg: »przemoc i przełomić« (1): Iełłż to [*tj. naganną miłóść*] moźelz przemoc/ y mocnie przełomić Chwałę/ moźelzli myłł twą od tego odkłónić. *GosłCast* 39.

β. *Kogoś innego [kogo, co] (6)* : *BielŻyw* 99; Mocno y łtátecznie [*łwięci*] w łwiectkich pokułách trwáli/ Páná miłuiąc/ nigdy przemoc łie nie dáli. *SiebRozmyłł* Bv; VANDA, po Bráćiey łwoiey męźnie pánowála: Rottogára przemogłzy/ w Wille łie nurzáła. *KlonKr wstęp* A2.

przemoc czym (1): ták złołć oná wielka [*faraona*]/ tákim vpominánim y karánim Bołkim [*tj. plágami*] przemoc łię niedála *SkarŻyw* 480.

Zwroty: »przemoc nie moc« (1): A ty Pánno przybądź/ y prołł Syná Bogá/ By mnie przemoc nie mogł/ łal/ bol/ płácz/ y trwogá. *GrabowSet* S.

»wszytko przemoc« (1): A złęgo łyná/ litołć porułżyc nie mogła/ Ni łtrách bogów widzácych: złołć włzytko przemogła. *GórnTroas* 10.

d. *Przewyciężyć choroby, trudności, ciężkie warunki; wytrzymać; sustinere Mącz [w tym: co (6)] (7)* : Iełtłiżęc zimnicę przemogę, doyđęc tam gdzie vmyłłł iełtłiżęc nic thedyć do ziemie poyđę *BielŻyw* 77; *Mącz* 448b.

Zwroty: »ciężkości przemoc« (1): Y rzecze iey [*czart*]: Cierpiłż ciężkie meki [!] Iuliáno/ á iułż im nie wytrwałz: rádżę łkoro cię wywiodą/ ábyłł ofiáre czyniła: Bo iułż łiła twoiá ciężkółci tych nie przemoże. *SkarŻyw* 151.

»przemoc trudy« (1): A gdy da Bog przemożem trudy w tełkney łzkole/ Będziem płużyc w łwobodnym y Rycerłkim kole. *SkorWinsz* A3v.

α. Wpłynąć na przewyżczenie, pozwolić wytrzymać (3) : *FalZioł* [*7]v; abowiem natura gdi poczuie wnątrz [tj. w żołądku] one przeciwną rzecz tedy chcząc ią przemoc porużza fie z wielkim gwałtem *GlabGad* K7v.

przemoc ku czemu (1): Istarą ranę mułifz wygnoić/ bowiem to lekarftwo nieprzemoże iej ku zgoieniu. *FalZioł* I [1152]b.

2. Przewyższyć [kogo czym] (2) :

a. Iłościowo (1) :

Zwrot: »przemoc nadzwyż [czym = o ile]« (1): A ták on [*Menelaus*] będąc zálecony v krolá/ gdy mu dał nawyżlflą moc y zacność/ łam ná fie przeniosł nawyżlffe ofiárownictwo/ gdyfz przemogł Iázoná nádzwylz trzemi łty tálentow [*superans Iasonem talentis argenti trecentis*] [tj. ofiarowując o trzysta talentów więcej]. *BudBib* 2.*Mach* 4/24.

b. Intensywnością (1) : Morfki huk głósem przemoc może [= można] *SzarzRyt* C2v.

3. Zdołać, potrafić, wykazać się możliwością (pf do „moc”); valere Vulg, Mącz, Modrz, Cn; posse Mącz, Vulg, Cn; praevalere Vulg, Cn; efficere Modrz; pollere, potem esse, praeposse, quire Cn (45) : chcę fie im [*biskupom źle postępującym*] łprzeciwić będąli mogł: á iešli nieprzemogę/ wnetże wiernie Pánu memu Apoftolłkiemu oznaymię. *SkarŻyw* 520; *WujNT* 102; [dozwalamy [...] w rzeczce thamecznej Lugu rybý lowicz wżeliakiami łzieczami ýakiami ktho przemoze *MetrKor* 1582 129/128].

przemoc co (3): Tą pokuła ćzárt [!] do tego wiedzie ćzłeká: áby go záłtráfzył/ [...] czyniac mu złe funnienie y rołpácż nieiáką: ábo iešli tego nieprzemoże/ tedy z dobrej drogi zbić/ ábo od dobrego/ ktore myłli ćzłowiek tym odwieść chce. *SkarŻyw* 294, 599; Iešliż tedy y rzeczy namnieyfzey nie przemożecie/ czemuż fie o inne fráłuiiecie? *WujNT Luc* 12/26; [bo wiele ich iełt ktorzy temu nie wierzą/ czego łami nie przemogą. *SkarŻyw* 677 (*Linde*)].

przemoc czym (2): Quanta mea sapientia est, Iáko mogę mądrością fwą przemoc. *Mącz* 338a, 430b.

przemoc w czym (1): Co Bog náznáczy, minác to nie moze, Zdrádá y zazdrość w tym nic nie przemoze. *KlonKr* B.

cum inf (4): SYmon Oniáłłfow łyn/ káplán wielki [...]. Ktori vleczył lud łwoy/ á wybáwił ij od zátrácenia. Kthory przemogł rozprzełtrzenić miáłto *Leop Eccli* 50/5, 2.*Par* 32/13; kto go [*ptaka papugę*] ieść przemoże/ Ten ptálze łzczebiotánie łatwie vmieć moze. *KmitaSpit* Bv; *CiekPotr* 25; [KsięgiEklez P6v; Fortunat wiedząc w tám tey źiemii o drogości winá/ [...] kazał ie przed łobą Opátowi do Kláłztorá odwieść. Opát dżiwuiąc się ták zacnemu dárowi: bo y on winá pić nie przemogł/ chyba co przy Młzey: [...] *HistFort* E3].

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe [w tym: nic (3), wiele (3), ile (1), mało (1), więcej (1)] (9): *RejWiz* 41v; Gracia et largitione plurimum posse, Záchowánien y hoynością wiele przemoc. *Mącz* 430b, 338a; Ale nie przemożelz nie przemożelz nic nędzniku *RejPos* 266v; Nie będąli Pan Bog z námi/ Máło przemożemy łami. *Si Deus nobiscum, quis contra nos. RejZwierc* 254; *SkarJedn* 313; Ia łye iedno dżiwowác twoim łpráwóm mogę: Więcý/ prze łwoy niedowćip/ nád to nie przemogę. *PudłFr* 42; *KlonKr* B.

Ze zdaniem dopełnieniowym [(że)by] (2): *Leop Gen* 31/29; Każe mi wątpić w łálce twey/ ferdeczny Bol moy: o Pánie/ o Boże moy wieczny. Lecz/ y w przepásiách/ nie przemogą trwogi/ By w tobie zwątpić miał/ duch moy vbogi. *GrabowSet* S3.

W połączeniu z poprzedzającym zaimkiem względnym wyraża maksymalną indywidualną możliwość: tyle, ile ktoś może (5): yedno łam pan Chriftus dofić vczinił zanas/ amy weń wierząc mamy czinić yle przemożem *SeklKat* N3; *Mącz* 338a; *ModrzBaz* 141; *SkarJedn* 313; Nie dar iáki kofztowny ále co przemogę/ Dam ci parę wirfzyków/ Mielecki/ ná drogę. *KochFr* 20; [yako ktora sznych przemogła tak wyelye robyła *ŻywEufr* 22, 54; Teraz od tych czasów na każdą sobotę wolność bicia bydła wszelakiego tyle, ile kto z nich będzie przemógł najwięcej, sami tylko mieć mają *WilkPozn* II 1582 nr 104; *BusLic* 6; *ZbylŻyw ktv (Linde)*].

Przysłowie: A łkądże to przychodzi/ iedno ze zwyczáiu/ Ktory wiele przemoże wżędy w káżdym kráiu. *RejWiz* 41v.

Zwrot: »moc przemoc« (2): [okoń] dobri iest pieczony y też warzony/ wżakofz lepzy z korzeniem/ z iakiemkolwiek kto może przemoc. *FalZioł* IV 42c; *Noli spectare quanti homo sit*, Nie pátrż ná to yáko wiele może przemoc. *Mącz* 338a.

[*Szereg:* »moc i przemoc«: Toć dáię co mieć z łálki Bogiń mogę/ Cny Młodziejowłki/ y to co przemogę. *ZbylŻyw ktv (Linde)*.]

W przen (3): *Leop Gen* 31/29; iemu [Bogu] śpiewaymy fercem/ vfty/ y vczynki/ ile słábość ludzka náłzá przemoże. *SkarJedn* 313; *KlonKr* B.

Przen (2):

Zwrot: »wiele, wszystko przemoc« (1:1): Aż gdy miłość mocna/ y tá co wżytko przemoże/ sftąpiła z niebá: dopiero lię ten cud ziówił. *SkarKaz* 159a, 154b.

a. *Zdolać pod względem materialnym (9):*

przemoc co (3): *StryjWjaz* A2; Nie káždęgo/ iáko wiéłz/ z Bázánta być może [tj. stać na podanie gościowi bażanta]/ Rychléy Kozłá wždy człowiek álbo Gęś przemoże. *PudłFr* 12; A gdy przemożesz włafnych pięć tylięcy/ Możesz lię kuścić y domyślić więcey *KlonFlis* E3. Cf [»summę przemoc«].

przemoc do czego [= dokąd] = być w stanie gdzieś kupować (1): Tákowym niedołatkom tak pomagáć muśi/ á zwłafzczá vbogi ktory do Aptek nieprzemoże. *SienLek* 96.

W połączeniu z poprzedzającym zaimkiem względnym wyraża maksymalną indywidualną możliwość: tyle, ile ktoś może (4): Coć przemogę toć tu dawam *BierEz* 12v; *BielKom* A4v; Lecz iednák miły oycze ile przemoc mogę/ Przedfię cie dla przygody s chucią podpomogę. *HistLan* B; *SkarKaz* 458a; [Rzymiánie [...] vftáwili [...]/ áby im [niewiastom] też wolno chodzić w áxamicie w złotogłowie/ s pierfcieńmi/ iáko ktora może przemoc/ czego przed tym nie bywáło *BielKron* 1551 18v; *Diar* 1566 18; Taż historyja powiada, iże z zboru antyjocheńskiego każdy z wiernych posłał, kto co przemógł ku ratunkowi żywności braciej do żydostwa *TraktKom* 329; *SenekaGórń* 47 (Linde)].

Zwroty: »przemoc moc« [szyk zmienny] (2): *Ponderare fidem ex fortuna*, Wedle máyętnoścy czyyey yego wiárę łzácowác/ álbo tak wiele mu wierzić yáko może przemoc. *Mącz* 309c; *HistLan* B; [*ListyPol* I 1547/379; *BielKron* 1551 18v].

[»summę przemoc«: W ktorej rzeczy, co sie tego kupna dotyczy, poruczyłem [...] mówić ji powiedzieć kondycyje a obyczaje, ktorym bych ja mogł dosyć uczynić [...]. Bych mogł razem tę summę przemoc, wolałbych tego za razem zbyć *ListyPol I 1547/379.*]

W przen (1) : Vpominek łłużby mey vprzeymie chętniwy. Ktory moy fkarb przemoże/ tobie ofiáruię *StryjWjaz A2.*

b. Dopiąć czegoś, osiągnąć, dokazać [co] (9) :

przemoc czym (1): NIewiem iák mam wypifąć tę zacną ošobę [*tj. Zygmunta Augusta*]/ Bo fwym głupim rozumem tego nie przemogę/ Aby tu mogł wypifąć łprawy łwięte iego *PaprPan Ee3.*

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze z zapowiednikiem: to; (a)by (4), zaimek względnym (1)] (5): *MurzHist V v; PaprPan Ee3*; A vmyšlniem chciał tu o tem łzeroce mówić/ ábych przyczyny dobrych obyczáiow y wšelákich cnot pokazał/ á odpowiedź dał gánieniu onych/ ktorzi to chcą przemoc [*contendant*]/ áby náuk wšytkich zgoła nizacz niemiano *ModrzBaz 9v*; iż ábo przyczyny nieprzyiáźni miedzy Pány šieią/ áby łácniey to czego żadaią zá ich niezgodami przemogli [*efficient*]/ ábo [...] *ModrzBaz 21*; ANi łuk twóy/ ácz łrogi/ nieprzemoże tego/ Ni łtrzały/ by mię mogły przywiešć do pierwšzego Trapienia z miłóšci *OstrEpit A3v.*

Zwroty: »nic przemoc nie moc« (1): A gdy [*Solon*] nic przemoc nie mogł/ y owłzem baczył wzmagaíjące łie Tyrrańłtwo [*Pizystratesa*]/ [...] *depositis ante curiam armis dixit*: [...] *Phil N3.*

»wiele, wszystko [*u kogo*] przemoc« [*szyk zmienny*] (2:1): Valet autoritas illius apud plebem, Wielkie záchowanie ma v pošpolitego człowieka/ álbo przemoże wiele v pošpolłtwá. *Mącz 474a; SkarŻyw 389*; Włzyłcy šwięci włzyłtko v Pána Bogá przemogá *ReszPrz 60.*

4. Wzrosnąć w siłę [w czym] (1) : Anóc on człowiek ktory niekłał Bogá Spomocnikiem łwoim. Ale duffał w wielkošci bogacthw łwoich: y przemogł w proznošci łwoiey [*praevaluit in vanitate sua*]. *Leop Ps 51/9.*

II. impf Móc (2) : Polleo, Mogę/ Przemogę. *Mącz 308b*; Polleo, Possum, valeo – Moz nołczmam, przemogę. *Calep 817b.*

[*W połączeniu z poprzedzającym zaimkiem względnym: tyle, ile ktoś może*: A my też i strony swej z majętnošci naszej [...] co jedno przemogąc, [...] podeprzeć nie zaniechamy. *ListyZygmAug 1565 499.*]

Synonimy: **1.1.** pobić, pokonać, powalić, przewyciężyć, przezwyciężyć, zdołać, zwyciężyć; **2.** przetrwać, przewysszyć; **3.** umieć, zdołać, **b.** osiągnąć, przewiešć.

Formacje współrdzenne cf 2. MOC.

Cf PRZEMOŻENIE, PRZEMOŻONY